

Fatih Karahan sanayicilerle buluşacak

TÜRKİYE Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Başkanı Fatih Karahan, 27 Kasım tarihinde **Istanbul Sanayi Odası (ISO)** Meclisi'nin olağan toplantısına katılarak açıklamalarda bulunacak. **ISO**'dan yapılan açıklamaya göre, kasım ayı olağan toplantısı, "Merkez Bankası Politikalarının **Sanayimiz**, Üretim Hayatımız ve Finansal İstikrar Açısından Önemi" ana gündemiyle 27 Kasım Çarşamba günü Odakule Fazıl Zübü Meclis Salonu'nda gerçekleştirilecek. **(SÖZCÜ)**

İthal eleman aranıyor!

Sanayiciler, makine operatörü ve kaynakçı, müteahhütler sıvacı ve boyacı, turizmçiler garson, terziler ve marangozlar çırak bulamıyor. Yeni neslin ücret ve çalışma saatleri nedeniyle yanaşmadığı bu meslekler, üretimi de tehdit eder hale geldi. Sektör temsilcileri ise çareyi yabancı çalışmada buldu. Bu nedenle başlayan 'doktor ihraç edip, çoban ithal ediyoruz' tartışmalarına önce 'ithal garsonlar', şimdi de 'ithal ustalar' eklendi. Her yönüyle Türkiye'deki ithal çalışanlara mercek tuttuk.

AYTEN GÜREL

Hangi sektörde olursa olsun, Türkiye'deki nitelikli çalışanlar daha iyi geçim koşullarına ulaşmak hayaliyle Avrupa'ya giderken; Türkiye de yabancı çalışanlar için merkez noktası haline gelmeye başladı.

Kırsalda oluşan işgücü açığının hayvancılıkta yol açtığı 'Afganistan'dan ithal çoban' dalgası, hizmet sektörüne de sıçradı. Pandemi döneminde yaşanan kapanmalar sonrası nitelikli personelini farklı sektörlere kaptıran restoranlar, garson ithal

etmeye başladı. Sektör temsilcilerinin aktardığına göre, gençler artık restoranların asgari ücret verdiği ve bahşişlerin de azaldığı garsonluk mesleğine yönelmeyince, oluşan personel açığının önemli bir kısmı Afganistan, Pakistan ya da Suriye uyruklu gençlerle kapatılmaya başlandı. Bunun yanı sıra yetiştirilmek üzere bile işçi bulamayan çoğu üretim tesisi, çareyi yabancı işçi çalıştırmakta buldu.

AÇIĞI AFGANLAR DOLDURDU

Öncelikle, tarım sektöründe patlak veren ithal çobanlardan başlamak gerekirse... Son

dönemde hayvancılıkla ilgili en önemli tartışma konusu Afgan çobanlar oldu. Ticaret Bakanı Ömer Bolat'ın "Afgan çobanlar olmasa tarım, hayvancılık yapılamaz" sözleri de kırsalda tarımda çalışacak işçi bulunamaması sorununu gündeme getirmişti. Çiğ süttten para kazanamadığı için, hayvan besiciliğinden geçinemediği için üretimden kopan küçük aile işletmelerinin sahipleri ve onların çocukları, tabiri caizse 'hayvancılıktan bıktıkları' için aynı işte işçi olarak da çalışmak istemediler ve kırsalda büyük bir işgücü açığı oluştu. Bu açığı da Afgan ve Suriyeli işçiler doldurdu.

Konuyla ilgili son örneklerden biri, Hakkari'den gelmişti. Yüksekova ilçesinde kış mevsiminde 40 bin TL'ye kadar çalışacak yerli çoban bulamayınca İran'dan çoban getirilmişti. Bu çobanlardan biri olan 46 yaşındaki İranlı Celal Kodreti, İran'da iş imkanı kısıtlı olduğu için Türkiye'yi tercih ettiklerini anlatarak şöyle demişti: "Yüksekova, Urmiye'ye yakın ve akrabalık olduğu için bu taraf daha iyi oluyor. Buradaki köy sakinleri yerli çoban bulamayınca gelip bize ulaştılar. Bize sunulan para, İran parasına göre çok iyi ve kabul ettik. 4 aydır bu köydeyim ve 300 koyuna bakıyorum. Bana çok iyi davranıyorlar ve benle ilgileniyorlar. Allah nasip ederse kışın bitmesiyle yeniden şehrim çocuklarıma döneceğim."

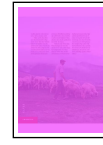

Nihat Çelik

'ACABA KAÇTI MI' KORKUSU

Türkiye Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Merkez Birliği (TÜDKİYEB) Genel Başkanı Nihat Çelik, ithal çoban sorununun aynı zamanda hay-

vançlıkla uğraşanlara 'acaba çobanımız kaçtı mı' korkusu yaşattığını söyledi.

"Yabancı uyruklu çoban çalıştırıyoruz. Bazı işletmelerimizde de Afgan çobanlar mevcut" diyen Çelik, "Bunlardan bazıları bir süre çalıştıktan sonra daha yüksek kazançlar sağlayan alternatif işlere yöneliyor. Her sabah uyandığımızda 'İşletmemizdeki çobanımız acaba kaçtı mı?' korkusuyla yaşıyoruz. Dolayısıyla bu sektöre yatırım yapamıyoruz. Hayvan sayısını

artıramıyoruz. Bakanlıklarımızın belirlediği usullerle bunların çalışma standartları ve şartları mevzuata bağlanmalı. Yabancı çobanların sadece çobanlık yapabilmelerine izin verilmeli" diye konuştu.

Halihazırda acilen 150 bin çobana ihtiyaç duyulduğunu ileri süren Çelik, şöyle devam etti: "Çoban problemi olmasa hayvanlığa destekler artar. Yabancı ülkelerden istihdam edilen çobanların sınırlı olması lazım. 60 milyona dayanan

küçükbaş hayvan sayımız varken, Afgan çobanların gönderilmesiyle bu sayı 52 milyon civarına geriledi. Bu kaybı telafi etmek bayağı zaman alacak. Biz bakanlığımıza bu konuyu sık sık dile getiriyoruz. Bizim önceliğimiz Afgan çobanlar değil, kendi vatandaşlarımızın bu işi yapmasıdır. Birinci planımız yerli çobanlarımızı bu işe yönlendirmemiz, ikinci planımız sınırlandırılmış şekilde Afgan çobanların istihdam edilmesi."

K A P A K

YERLİLER EK İŞTE, İTHALLER SERVİSTE

Restoran Yatırımcıları ve Gastronomi İşletmecileri (TURYİD) Derneği Başkanı Kaya Demirer ise, kırsaldaki işçi açığını Afganların doldurmasının bir benzerinin kendi sektörlerinde yaşadığını anlatıyor. Demirer, konuyla ilgili yaptığı açıklamada sektörün servis elemanı açığının bir kısmının Afganistan, Pakistan ya da Suriye uyruklu gençlerle kapatıldığını şu sözlerle anlattı:

“Daha çok Türki Cumhuriyetler hatta Suriye ve Afgan vatandaşlardan faydalanıyoruz; tarımda yaptığımız gibi. Dolayısıyla gelen insanlar da nitelikli değil. Ekonomik şartlarını sağlayamadığımız için garsonluk yapmaktan imtina eden gençlerimizin yerini doldurmak için mecbur kalıp yöneldiğimiz bir durum.”

Bunun bir diğer önemli nedenini de vatandaşın artan kartlı harcamalarından dolayı yanında nakit bulundurmamasından dolayı bahşişlerin azalması olduğu belirtiliyor. “Sektörün yıllardır bir teamülü var: İşveren servis sektöründe çalışana asgari ücret mertebesinde bir bedel öder. Bütün aynı haklarını sağlar, gerisini de bahşişle elde etmesini bekler” diyen Demirer, “Eğer personeliniz nitelikli olsun, kaçmasın diye asgari ücretin üzerinde maaş politikası uygularsak, giderlerinizdeki bu artışı menü fiyatlarına yansıtmak durumunda kalırsınız. Bu kez de müşteri kaçıyor, içeriye giren kişi sayısı azalıyor. Dengeyi yakalamak için garsonlara asgari ücret maaş verilir, gerisini bahşişle

kazanması beklenir. Ancak artık insanların üzerinde pek nakit para taşımaması, kredi kartına yönelmesi bahşişlere darbe vurmuş durumda” diye konuştu.

Bahşişin garsonların gelirinde en az maaş kadar önemli olduğunu ancak özellikle son iki yılda yaşadığımız enflasyon ortamından dolayı verilen bahşişler ciddi şekilde eridiğine dikkat çeken Demirer, sektörün geldiği durumu şöyle özetledi: “Önceden üniversite öğrencileri restoranlarda bahşiş geliri elde etmek için ekstra eleman olarak çalışırdı. Şimdi 8 saat çalışan bordrolu garson arkadaşlarımız mesailer sonrası ek iş peşinde koşuyor. Sektörün geldiği durum bu. 10 sene önce bir uçtan öbür uca geldik.”

Kaya Demirer

İTHAL USTA TALEPLERİ

Son aylarda gündeme gelen konulardan biri de çeşitli sektörlerden gelen ithal usta talepleri. Bu sektörlerin başında inşaat sektörü geliyor. Türkiye'nin birçok bölgesindeki inşaatlarda usta sıkıntısı yaşanıyor.

Deprem bölgesinde artan yapılaşma ve diğer şehirlerdeki dönüşüm nedeniyle inşaat işçisine ihtiyaç arttı; günlük ücret iki bin, aylık ücret 40 bin TL'yi buldu. Ancak buna rağmen çalışan bulma sorunu sürüyor, müteahhitler ucuz ithal işçi istiyor.

Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından ustalar bu bölgeye kaydırılırken, müteahhitler işgücü kaybının önüne geçilmesi için Özbekistan ve Polonya gibi ülkelere 30-40 bin ithal usta talebinde bulunuyor.

Aynı zamanda, fabrikalarda göçmen yoğunluğunun ardından iş dünyası yurt dışından eleman ithal etme yoluna gitmekten başka çare kalmadığından dert yanıyor.

700 binin üzerinde üyesi bulunan **İstanbul Ticaret Odası'nın (İTO)** Başkanı Şekib Avdağ'ın, bu yılın başlarında yaptığı bir açıklama, bu konuya ışık tutmuştu. Eleman

sıkıntısına yönelik 'kaynakçı ihtiyacı' örneğini veren Avdağ, "Mesela, Tuzla tersaneler bölgesinde kaynakçılar günde 100 dolar alırken şimdi 200 dolar talep ediyor. Artık süreç Uzak Doğu'dan kaynakçı getirme noktasına geldi ama biz çocuklarımızı eğitip bu işe monte edemiyorsak sistemi gözden geçirmemiz gerekiyor demektir" demişti.

Türkiye'de 'ne işte ne okulda' tabir edilen gençlerin sayısının 3 milyonu bulduğunu,

bu sayının AB'nin 2.5 katı olduğunu söyleyen Avdağ "Bizim ne yapıp edip Türkiye'de ne işte ne okulda olan bu 3 milyona yakın gencin 1 milyonunu iş dünyasına çekmemiz lazım. Bu genç jenerasyonu ama girişimci ama çalışan

Şekib Avdağ

olarak, sanayide ve ticarete çalışan eleman olarak iş dünyasına katmamız lazım. Yetiştirilmiş çalışan sayımızı hızla artırmalıyız. Yeni bakanımız Mesleki Eğitim Merkezleri (MESEM) aracılığıyla süreci devam ettiriyor. Bence

MESEM'leri bugüne kadar yaşanan tecrübelerden olumlu-olumsuz çıktılarını dikkate alarak hızlıca geliştirmeliyiz. Oradan da iyi bir çıktı yakalamamız lazım. Tarihi genlerimizde olan kalfalık, çıraklık yapısını yeniden hayata geçirmeliyiz" ifadelerine yer vermişti.

KALİFİYE ELEMAN SIKINTISI

Gayrimenkul Yatırımcıları Derneği (GYODER) Yönetim Kurulu Üyesi Umut Durbakayım da, usta bulamamalarının temel nedeninin deprem bölgesindeki inşaatlar ve enflasyon üzerinde ücret isteyen meslek gurupları olduğunu söylüyor. Durbakayım, "Diğer taraftan, arz talep dengesinin lehlerine değişmesini fırsat bilen birkaç meslek grubunun, ortak hareket ederek enflasyonun üzerinde ücret talep etmesi de bu problemin giderek büyümesine sebep oluyor" dedi.

En çok kule vinç operatörü, kaba ve ince yapı, tesisat gibi uzmanlık isteyen alanlarda kalifiye usta sıkıntısı çekildiğini dile getiren Durbakayım, yurt dışında ithal usta talebinin ise yarardan çok zarar vereceğini vurguladı. Durbakayım "Bu kapsamda bakıldığında, yerli istihdamı baltalayacak ithal iş gücü gibi geçici çözümlerin, uzun vadede yarardan çok zarar getirecektir. İthal işgücünün önünü açmaktansa, mevcut istihdamı teşvik edecek adımların atılmasının ülkemiz için daha faydalı olacağını düşünüyorum. Diğer taraftan İNDER, GYODER gibi sivil toplum kuruluşlarının öncülüğünde ustalık-uzmanlık eğitimlerine ağırlık verilmesi gerekiyor" değerlendirmesinde bulundu.

Anadolu Yakası İnşaat Müteahhitleri Derneği (AYİDER) Başkanı Hakan Şişik de Durbakayım gibi inşaat sektöründe mavi

Umut Durbakayım

ÜRETİMDE DÜŞÜK KAPASİTEYE YOL AÇIYOR

Sanayicilerin makine operatörü ve kaynakçı, müteahhitlerin sıvı ve boyacı, turizmciğin garson, terziler ve marangozların çırak bulamaması, üretimi de etkilemeye başladı. Yeni neslin ücret ve çalışma saatleri nedeniyle yaşanmadığı bu meslekler, üretimi tehdit eder hale geldi. Türkiye Perakendeciler Federasyonu (TPF) Başkan Yardımcısı Faruk Güzeldere, nitelikli eleman bulamadıkları için yüzde 20 eksik kapasite ile çalıştıklarını söylüyor.

İstanbul Sanayi Odası (İSO) Başkanı Erdal Bahçivan'a göre ise, **sanayide** nitelikli eleman bulamama sorunu üretimde kapasite artışlarının sağlanamamasına, termin sürelerinde belirsizliğe dolayısıyla Türkiye'nin uluslararası rekabet üstünlüğüne engel olmaya başladı. Bahçivan, "İstanbul'da eleman temini sorunu yaşayan sektörler içinde imalatın payı yüzde 43.2. Bu da **sanayinin** tüm sektörlerinde nitelikli işgücü ihtiyacı olduğunu ortaya koyuyor" dedi.

Bahçivan'ın verdiği bilgilere göre, ülke genelinde nitelikli işçi bulunamayan alanların başında 'tesis ve makine operatörleri ile montajçılar meslek grubu' geliyor. Bu meslek grubu, imalat **sanayi** içinde yüzde 31.3 ile nitelikli eleman bulmada en çok güçlük çekilen alan. Bir diğer sorunun alanı ise 'kaynakçılık' olduğunu kaydeden Bahçivan, "**Sanayide** nitelikli eleman bulamama sorununun; üretimde kapasite artışlarının sağlanamaması, termin sürelerindeki belirsizlik ve ülkemizin uluslararası rekabet üstünlüğü ve gelişmişlik seviyesinin önünde engel oluşturduğunu söyleyebiliriz" diye konuştu.

yalakalılar konusunda sorunlar yaşandığını söylüyor. Bu problemin nedeninin son 15 yıla dayandığını ve son yıllarda usta-çırak ilişkisinde daha büyük kopukluklar yaşandığını aktaran Şişik, "Eleman sıkıntısı nedeniyle çıraklar daha işin inceliklerini öğrenmeden usta konumuna geliyor. Türk inşaat firmalarının yurt dışında birçok projesi var. Pandemi döneminden sonra bu firmalar kalifiye elemanları yurt dışına götürdü. Bunun sonucunda sektörde sıkıntı baş gösterdi. Yaşanan enflasyonist ortam da sorunu tetikleyince kalifiyeli eleman bulmada açık ortaya çıktı" dedi.

Şişik, bu soruna paralel olarak 6 Şubat'taki asrın felaketinden sonra birçok inşaat firmasının deprem bölgesinde faaliyette olduğunu ve büyükşehirlerdeki işçilerin buraya yönelmesine dikkati çekti.

Bu durumu fırsata çevirmeye kalkanlar

Hakan Şişik

Erdal Bahçivan

Faruk Güzeldere

da olduğunu vurgulayan Şişik, sözlerini şöyle sürdürdü: "Müteahhidin en büyük sorunu zaman. Zamanla yarıştığı için kalfa, sıvı ya da boyacı ihtiyacı olduğunda, eleman bulmakta sıkıntı yaşadığında, rayicin üstünde ücret ödemek zorunda kalıyor. Piyasadaki meslektaşlarımızdan duyuyoruz; günlükü iki bin liraya

işçi zor bulunuyor. Bu dönem vinç operatörleri ise hiç bulunamıyor. Onlara aylık 100-150 bin lira ödeniyor. 6 Şubat'taki depremden sonra 11 ilde başlatılan inşaatlar nedeniyle kalifiye elemanların bölgeye gitmesi İstanbul başta olmak üzere büyükşehirlerde işçi bulma konusunda sıkıntı yaratı."

KAPAK

100 KOBİ'nin 84'ü reeskont kullanıyor

TCMB'nin "Reeskont Kredilerinde Katma Değer Odaklı İhracatçı Skoru Uygulaması" analizinde net ihracatçı firmalar desteklemeye devam edilirken, yüksek teknoloji firmalara da öncelik verildiği belirtildi. KOBİ'lerin reeskont bakiyesi bulunan firmalar içerisindeki payının ise bu dönemde yüzde 38'den yüzde 84'e yükseldiği bildirildi.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) blog sayfasında Merkez Bankası Yapısal Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Uzman Yardımcıları Muhammed Furkan Erdoğan ve Kadir Gürce ile Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü Uzmanı Fırat Özata tarafından hazırlanan analiz yayımlandı. "Reeskont Kredilerinde Katma Değer Odaklı İhracatçı Skoru Uygulaması" başlıklı analizde, "Yeni uygulama ile çoğunlukla net ihracatçı firmalar desteklemeye devam edilirken, yüksek teknoloji firmalara da öncelik veriliyor" denildi.

İhracatçılara kullandırılan reeskont kredilerinin verimli bir şekilde kullanımı amacıyla TCMB bünyesinde düzenli olarak

analiz çalışmaları yürütülürken, söz konusu analizde, son yıllarda reeskont kredilerinin kullanılmasına yönelik yapılan uygulama değişiklikleri ve 13 Ocak 2025'te yürürlüğe girecek olan ihracatçı skoru uygulamasına ilişkin bilgilere verildi.

Limitler kademeli olarak artırıldı

Reeskont kredilerinin etkinliğinin artırılması, cari dengeye daha güçlü katkı sağlanması ve daha fazla sayıda KOBİ'ye uygun finansman koşulları ile kredi kullandırılması amacıyla reeskont kredilerinin genel çerçevesinde son yıllarda önemli uygulama değişiklikleri gerçekleştirildiği belirtilen analizde, 2021'de yapılan değişikliklerle de net ihracatçılık şartının firma seçiminde temel belirleyici olduğu, ayrıca, günlük reeskont kredi kullandırım limitlerinin kademeli olarak artırılarak finansman imkanının daha erişilebilir hale getirildiği kaydedildi.

Analizde, Aralık 2018'de yaklaşık 2 bin 100 olan reeskont kredisinden faydalanan firma sayısının Ekim 2024'te yaklaşık 8

bine ulaştığı, KOBİ'lerin reeskont bakiyesi bulunan firmalar içerisindeki payının ise bu dönemde yüzde 38'den yüzde 84'e yükseldiği bildirildi. Son çalışmalar kapsamında ise TCMB'nin, sunulan kısıtlı kaynağın daha etkin dağıtımını amaçlayan ihracatçı skorunu devreye aldığı belirtilen analizde, ihracatçı skorunun, net ihracatçılık koşulu yerine firmaların ürettikleri ürünlerin niteliğini, yarattıkları katma değeri, ihracat performanslarını ve bağlı oldukları ana grup ilişkilerini dikkate aldığı kaydedildi.

Öncelik yüksek teknoloji firmalara

Analizde, nete ihracatçı firmalar, nete ithalatçı firmalara kıyasla sadece performans değil, aynı zamanda daha yüksek potansiyel puanına sahip olmasına dikkat çekilerek, "Dolayısıyla ihracatçı skoru uygulaması ile düşük potansiyelli nete ithalatçı firmaların yerine yüksek potansiyelli ihracatçıların reeskont kredilerinden daha fazla faydalanabilmesi amaçlanıyor. Bununla birlikte nete ithalatçı olup yüksek katma değerli

TCMB'den sadeleşme adımları

Merkez Bankası (TCMB), artan TL mevduat payını göz önünde bulundurarak bazı sadeleşme adımlarını atılmasına karar verdi. TL mevduat hesaplarına uygulanan zorunlu karşılık oranları ile yabancı para (YP) mevduat için TL cinsinden tesis edilmesi gereken zorunlu karşılık oranı değiştirildi. Buna göre, kısa vadeli TL mevduatta yüzde 15 olan oran yüzde 17'ye çıkarılırken, YP mevduat için TL tesis oranı da yüzde 5'ten yüzde 4'e indirildi. Zorunlu karşılıklar, 6 Aralık 2024'te tesis edilecek. Tüzel kişi TL mevduat payı hedefi kaldırıldı. Kur korumalı mevduatın (KKM) TL'ye geçişine ve yenilenmesine ilişkin toplam hedef de yüzde 75'ten yüzde 70'e indirildi.

ihracat potansiyeli olan firmalar da reeskont kredilerinden yararlanabiliyor. Ayrıca, reeskont kredi bakiyesi bulunan firmaların puanlarına göre iki gruba ayrılıyor; 'ihracatçı skoru yüksek' ve 'ihracatçı skoru düşük' firmalar. Yaptığımız analiz, reeskont kredisi kullanan ve ihracatçı skoru yüksek olan firmaların toplam ihracatın yüzde 23'ünü,

TCMB Başkanı Karahan, ISO Meclisi'ne konuk olacak

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Başkanı Fatih Karahan, 27 Kasım Çarşamba günü İstanbul Sanayi Odası (ISO) kasım ayı olağan meclis toplantısına katılacak. TCMB Başkanı Karahan, "Merkez Bankası Politikalarının Sanayimiz, Üretim Hayatımız

ve Finansal İstikrar Açısından Önemi" ana gündemiyile düzenlenecek ISO Meclis toplantısında gündeme ilişkin değerlendirmelerde bulunacak. ISO Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçıvan'ın açılış konuşmasını yapacağı toplantı, saat 15.00'te başlayacak.

düşük skorlu firmaların ise yüzde 2'sinden daha azını oluşturduğunu gösteriyor. Yüksek skorlu firmaların ihracatının yüzde 41,5'i orta-yüksek teknoloji ürünlerden oluşurken, bu oran düşük skorlu firmalar için yalnızca yüzde 2,7'dir. Ayrıca, düşük skora sahip firmalar genellikle net ithalatçı iken, yüksek skorlu firmalar genelde net ihracatçı

oluyor. Özetle, piyasa koşullarına göre avantajlı bir finansman kaynağı olan reeskont kredilerinin verimli kullandırılması finansman kaynaklarının etkin ve etkili dağılımı açısından azami önem arz ediyor. Yeni uygulama ile çoğunlukla net ihracatçı firmalar desteklemeye devam edilirken, yüksek teknoloji firmalara da öncelik veriliyor."

TCMB BAŞKANI KARAHAN, İSO MECLİSİ'NE KONUK OLACAK

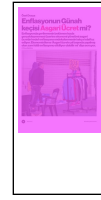
TÜRKİYE Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Başkanı Fatih Karahan, 27 Kasım Çarşamba günü **İstanbul Sanayi Odası (İSO)** Kasım ayı olağan meclis toplantısına katılacak.

TCMB Başkanı Karahan,

"Merkez Bankası Politikalarının **Sanayimiz, Üretim Hayatımız ve Finansal İstikrar Açısından Önemi" ana gündemiyle düzenlenecek **İSO** Meclis toplantısında gündeme**

ilişkin değerlendirmelerde bulunacak.

Odakule Fazıl Zobu Meclis Salonu'nda **İSO** Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**'ın açılış konuşmasını yapacağı toplantı, saat 15.00'te başlayacak.

Özel Dosya

Enflasyonun Günah keçisi **Asgari Ücret** mi?

Enflasyonda gerilemenin beklenen hızda gerçekleşmemesi üzerine ekonomi yönetimi asgari ücretin hedef enflasyona endekslenmesini sıkça telaffuz ediyor. Ekonomistlerse 'Asgari ücrete yıl başında yapılmış olan zam hâlâ enflasyonu etkiliyor olabilir mi' diye soruyor.

● Olcay Büyüktaş

businessweektr#smmmrecepca@gmail.com

"Asgari ücretten maksut olan nedir? Her şeyden evvel 'medeni bir cemiyet içinde yaşayan orta halli bir işçinin normal ihtiyaçlarının tatminini sağlayan bir ücrettir.' Başka bir tabirle asgari ücret, işçiye ailesi efradı ile birlikte muayyen ve ileri bir cemiyette kabule şayan bir hayat seviyesi temin eden bir gelirdir" diye tanımlamış asgari ücreti, Türkiye'de sosyal politikanın kurucularından ve Avrupa Sosyal Şartı'nı 1961 yılında Türkiye adına imzalayan eski Çalışma Bakanlarından Prof. Dr. Cahit Talas 1950'de yazdığı bir makalede...

Şimdi yaklaşık iki hafta sonra ülkede 15 milyon 104 bin ücretlinin en az yarısını doğrudan geri kalmasını da dolayı olarak etkileyen bu gelirin belirlenmesi zamanı...

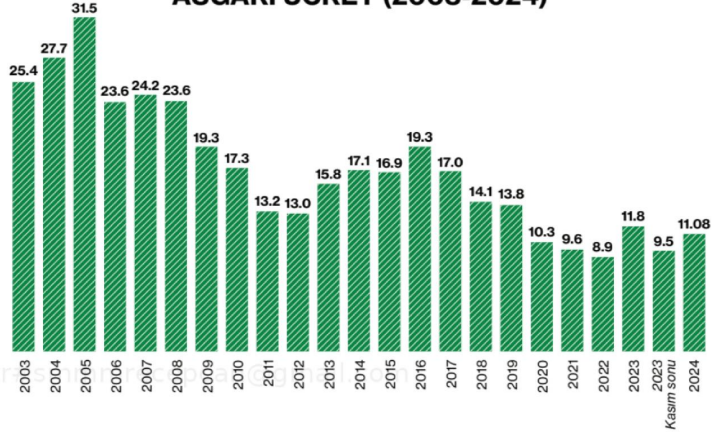
Türkiye'de 1936 tarihli ve 3008 sayılı ilk İş Kanunu ile kabul ile uygulanmaya başladı asgari ücret. Çünkü 3008 sayılı İş Kanunu'nun 32. maddesiyle işçi ücretlerinin en aşağı hadlerinin bir nizamname ile saptanması hükme bağlandı.

Ender zamanlar dışında genellikle yılda bir kez artırılan ve Aralık ayında belirlenen gelir için Asgari Ücret Tespit Komisyonu çalışmalarına başlamadan da asgari ücretle ilgili birçok senaryo konuşuluyor. Kamuoyunda konuşulan senaryolarda asgari ücret zammının hedeflenen enflasyona göre mi yapılacağı, yoksa gerçekleşen enflasyonun mu dikkate alınacağı sorusu temel unsur olarak öne çıkıyor.

Erdoğan'dan enflasyona ezdirmeyeceğiz çıkışı

Asgari ücret tartışmalarına ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Vedat Işıkhani, "2025 yılında belirlenecek asgari ücret için herkesin mutabık kaldığı bir tutarda uzlaşılacağını ümit ediyoruz. Çalışanlarımızı enflasyona karşı koruma ve onlar için kalıcı refah sağlama prensibimizi, kararlılıkla sürdürmeye devam edeceğiz" derken Bakü dönüşü

ALTIN FİYATLARI KARŞISINDA ASGARİ ÜCRET (2003-2024)

gazetecilerin sorularını yanıtlayan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan görüşlerini, "Bakın geçen sene asgari ücretli kardeşlerimize biz yüzde 107,5 zam verdik. Geçen sene enflasyon yüzde 65'ti. Bu sene biz yüzde 49 zam verdik. Ekim ayı itibarıyla enflasyon yüzde 49'un altında. Yani yılı da Merkez Bankamızın tahminlerine göre yüzde 44 civarında bir rakamla tamamlayacağız. Özetle biz ne emeklimizi ne memurumuzu ne asgari ücretlimizi, toplumun hiçbir kesimi enflasyona ezdirmeyeceğiz" dedi.

Yüzde 49 artırılmıştı

Önceki yıllarda yüksek enflasyon nedeniyle yılda iki kez artırılan asgari ücret sıkılaştırma politikaları sonucu 2024 yılı için yıllık olarak belirlenmiş ve yüzde 49'luk zam oranıyla brüt 20 bin 2, net 17 bin 2 lira olarak uygulanmıştı.

2025 yılı için konuşulan senaryolarda öne çıkan olasılık ve hesaplamalar da yapılmaya başlandı. Orta Vadeli Program'a göre 2025 için enflasyon beklentisi yüzde 17,5 seviyesinde. OVP'de yer alan hedef enflasyona göre zam yapılması durumunda asgari ücret 2025 için 19 bin 977 seviyesine çıkacak.

Türkiye Cumhuriyet Merkez

Bankası (TCMB) ise son enflasyon raporunda 2025 için enflasyon beklentisini yüzde 14'ten yüzde 21 seviyesine çıkarmıştı. TCMB'nin enflasyon beklentisi dikkate alınırsa asgari ücret yüzde 21 artışla 20 bin 572 TL'ye çıkacak. Son enflasyon raporu sunumunda TCMB Başkanı Fatih Karahan, asgari ücret konusunda karar verici merci olmadıklarını vurgulamıştı.

İleriye dönük endekslemeye geçilmeli

Enflasyon raporu sunumunda soruları yanıtlayan TCMB Başkan Yardımcısı Cevdet Akçay da, asgari ücrete ilişkin tavsiye merci olmadıklarını belirterek, "Şunu söylemekte fayda var bir noktada illa ki ileriye dönük endekslemeye geçmeliyiz. Bu devreye girmek zorunda. Konjonktürün de uygun olduğu kanaatindeyim" ifadelerini kullandı.

TCMB'nin son enflasyon raporunda 2025 için enflasyon tahmininin üst bandı yüzde 26 olarak belirlendi.

Bununla birlikte yabancı kurumlardan gelen bazı yorumlar ve yetkili isimlerden gelen açıklamalar asgari ücrette ikinci senaryo olarak yüzde 25 seviyesinin öne çıkmasına neden oldu.

Ekim ayının sonunda TCMB

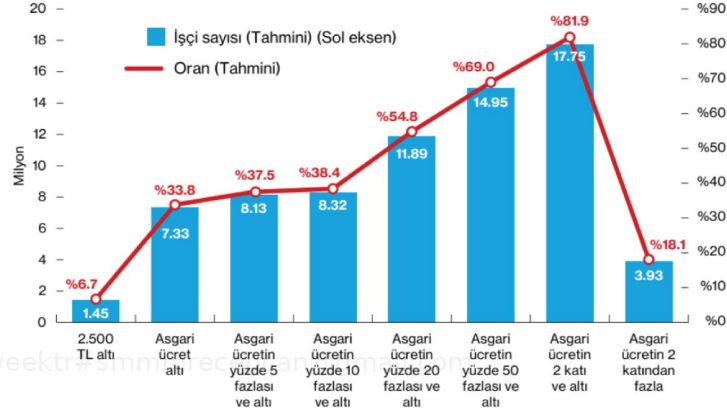
Başkanı Fatih Karahan'ın Washington'da yatırımcılarla gerçekleştirdiği görüşmelerde 2025 para politikasını şekillendirirken asgari ücret artışı boyutunu da değerlendirmeye alacakları mesajını verdiği belirtilmişti.

Bloomberg'e konuşan ve Karahan'ın yatırımcılarla toplantısından edinilen bilgilere atıfta bulunan kaynaklara göre yetkililer, yüzde 25 civarı asgari ücret artışının 2025 enflasyon görünümüyle uyumlu olacağı mesajını vermişti.

“Asgari ücrete yılbaşında yapılmış zam hâlâ enflasyonu etkiler mi?”

Konuya ilişkin görüşlerini aktaran Prof. Dr. Refet Gürkaynak: “Argümanın temelinde artık bu işi sadece TCMB eliyle yapamayacağımız, maliye politikasının da dahil olduğu bir talep kısmı işi yapmak zorunda olduğumuz var. Bunun bölümsel kısmı da önemli, asgari ücreti baskılayarak enflasyon düşürmek gaddarlık. Dolayısıyla enflasyonu düşürmek için talebi kısmak ve canımızı acıtmak zorundayız. İnsanlar bundan nefret etmekte haklılar, ancak bizi buraya getiren saçma sapan politikaları bizim seçtiğimiz insanlar uyguladı. O can acıtmayı tamamen emeğe,

ASGARI ÜCRET KAPSAMI VE ÜCRET DÜZEYLERİ (GENEL)(2022)(BİN)(YÜZDE)

onun içinde de asgari ücretliye yüklememek de bir maliye politikası tercihi. Benim tercihim yukarıdan kısmak, iktidar enflasyonu düşürmek istiyor mu, kendi ortaya çıkardığı maliyeti kime yığmayı tercih ediyor, göreceğiz.”

Kamu harcamalarının da kısılabilirliğine işaret eden Refet Gürkaynak, “Asgari ücrete ta yıl başında yapılmış olan zam hâlâ enflasyonu etkiliyor olabilir mi? Ürettiğini satacak talebi görmese şirketler fiyatlarını böyle artırabilir mi? Benim baktığım şekilde her iki sorunun cevabı da hayır.

Başka türlü söyleyen ekonometrik analiz görmedim. Şirket kârları daha enteresan bir konu. Emeğin gelir içindeki payı düşüyor. Bunun enflasyonun nedeni değil sonucu olduğunu, enflasyonu düşürmek gerekmesinin çok önemli bir nedeninin zaten bu olduğunu düşünüyorum.”

“Enflasyon asıl olarak asgari ücretten değil, güven uyandırmayan bir modelden kaynaklandı”

Enflasyonun talep yönüne bakılmaksızın yalnız arz yönüne bakılarak bir dizi maliyet unsuru arasından yalnız ücretlerin cim-bızla çekilmesinin sorunu çözümeceğini dile getiren Prof. Dr. Erinc Yeldan ise ücretlerin enflasyona etkisi konusunda şu değerlendirmeyi yaptı: “Kuşkusuz enflasyon nedenleri açısından iktisadi değişkenler kümesine bakıldığında maliyetler arasında ücretler, enerji giderleri, ithalat giderleri fiyat hareketlerini etkileyen unsurlar olarak sıralanır. Soyut anlamda düşünüldüğünde ücretler de enerji ve diğer etkenler kadar enflasyonu etkileyen unsurlar arasında. Bu işin arz yönü bir de talep fazlalığının yarattığı enflasyon söz konusu. Devletin tüketimi, transfer harcamaları ve diğer giderler

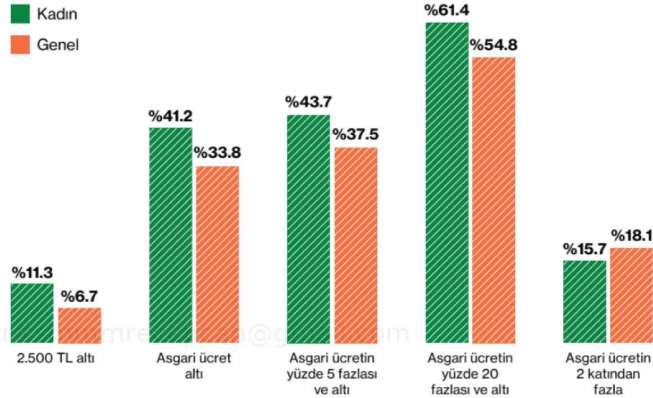
bütün bunlar enflasyonu etkileyen unsurlar. Ancak bütün bunların arasında yalnız asgari ücreti cimbızla çekip genel bir kanyaya dönüştürüldüğünde bu artık siyasi bir şantaj olur. Türkiye'deki enflasyonun asıl nedeni 80'den sonra 90'lardan gelen beklentilerdeki bozulmadan kaynaklanan bir enflasyon var. Enflasyon asıl olarak asgari ücretten değil, enflasyonla gerçekten mücadele edilmemesinden, güven uyandırmayan ya da istikrar amaçlamayan sürdürülebilir ve eşitlikçi politikalar uygulanmaması nedeniyle yapışkan hale geldi."

Kamu harcamaları sağlık, eğitim, imar rantları, şirketlere verilen ayrıcalıklar, borçlu şirketlere vergi borçlarının ertelenmesi, usulsüz ihaleler, yap-işlet-devret modelinden kaynaklanan döviz cinsinden yükümlülüklerin çoğunun denetime tabi olmadığına işaret eden Prof. Dr. Eriny Yeldan, "Merkez Bankası enflasyon tahmini yapıyor, ücretleri telkin ediyor ama yıl içinde revize ediyor, bunu görüyoruz ve inandırıcı gelmiyor. Bu ortamda ücretlerin günah keçisi gibi ortaya konması, maliyetin sermayeden alınıp emekçi kesime endekslemek, amaca hizmet etmiyor, bu bedelin yalnız emekçiye ödetilmesine hizmet ediyor" diyor ve şöyle devam ediyor: "Enflasyon ülkede ortalama fiyat artışıdır. 85 milyonun tükettiği 406 malın fiyat artış hızı... Oysa gelir gruplarına göre bakıldığında enflasyonun da özellikle gıda enflasyonunun ayrıştığı görülüyor. Türkiye ortalamasının yüzde 45 olduğu ülkede en düşük gelir grubundaki yüzde 20'lik grubun enflasyonu yüzde 86'ya çıkıyor."

İşverenler asgari ücretin 25 bin 500 olacağını tahmin ediyor

2025 yılında uygulanacak asgari ücret için net açıklamalarda bulunmayan işverenlere göre, verilecek asgari ücretin iki tarafı da memnun etmeyecek, başarı mutsuzluğu aza indirmek olacak.

GENELDE VE KADINLARDA ASGARI ÜCRET KAPSAMI VE ÜCRET DÜZEYLERİ (2022-%)

Konuya ilişkin görüş bildiren işverenlerin değerlendirmeleri ise şöyle; ISO Başkanı Erdal Bahçivan:

Asgari ücret konusunda iki taraf için de empatinin yüksek yapılması gereken bir süreçteyiz. Bir tarafta en önemli ortağımız olan ve sanayinin üretim gücünün temel tamamlayıcısı olan çalışanlarımızın yaşamları var. Diğer taraftan sanayicimizin özellikle belli iş kollarındaki en önemli maliyet faktörü olan işgücünün rekabette oluşturacağı

değerler var. Hem iş gücünün istikrarlı ve kalıcı olması, hem de işgücü maliyeti ödeyen firmaların rekabet edebilmesi noktasında ortada buluşması lazım. Bu yıl da asgari ücretin en az geçen yılki kadar üzerinde konuşulacağını tahmin diyorum. İki kesimin de çok mutlu olacağı bir noktada olmayacağı kesin gibi gözüküyor. Mutsuzluğu en aza indirmek bile bir başarı olacak.

ATO Başkanı Gürsel Baran:

Merkez Bankası Başkanı Fatih

Karahan'ın ABD'de yatırımcılarla gerçekleştirdiği görüşmede asgari ücrette yüzde 25 civarı artışın 2025 yılı enflasyon görünümüyle uyumlu olacağı mesajını verdi. Asgari ücrete yapılacak zammın bu seviyede olması gerektiği kanaatindeyiz.

Son dönemde vergi barışı ve yapılandırma taleplerinin de gündeme getirildiğini kaydeden Baran, "Vergi barışı ya da yapılandırması bizi refaha çıkarmayacağı gibi geriletmekten başka bir işe yaramayacaktır" değerlendirmesinde bulundu.

Allservice Yönetim Kurul Başkanı Ebru Akyüz:

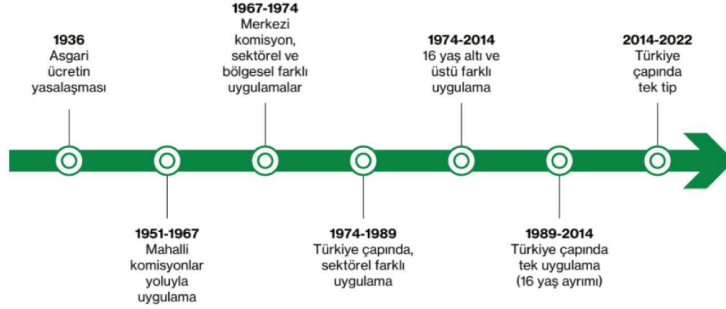
Asgari ücret artışında tahmin minimum 25 bin 500 seviyelerinde ve iş verenler 2025 bütçelerini bu minvalde planlanmaya başladı. Ancak özellikle hizmet ve üretim sektöründe bu rakamlarla firmaların iş gücü azaltmadan yola devam etmesi mümkün görünmüyor. 2025 yılının hem işverenler hem de işçiler için oldukça sıkıntılı geçeceği kanaatindeyim.

MÜSIAD Başkanı

Mahmut Asmalı :

"Beklenen enflasyon rakamı üzerine refah payı eklenerek

TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRET UYGULAMALARI

asgari ücret uygulamasına geçilmeli" dedik. Geçen sene yüzde 33 beklenen rakamına göre artış olsaydı şu an yüzde 44'leri konuşuyoruz. Orada da bir yanılsama payı var. Ara bir formülde uzlaşılabilir. Asılan çalışanların alım gücünü korumak. Hassas bir denge var, bunu korumak lazım.

Bankaların tahmini yüzde 25-30

Deutsche Bank, Türkiye'de ekonomi yönetimi, banka yöneticileri, ekonomistler ve akademisyenlerle yaptığı görüşmelerin ardından hazırladığı notta Türkiye'de yetkililerin enflasyon görünümü konusunda temkinli iyimserlik içinde olduğunu belirtti. Notta enflasyon görünümü açısından kritik

önemdeki asgari ücret artışına da ayrı bir bölüm açıldı. Asgari ücrette 2025 için genel beklentinin yüzde 25-30 arasında bir artış olduğunu belirten Deutsche Bank ekibi, asgari ücrette yüzde 30'un üzerinde bir artışın, yavaşlayan ekonomi ortamında işletmeleri zor durumda bırakacağı ve enflasyon beklentilerini bozacağı yönünde bir kanı olduğunu söyledi. Notta bu konuda "Bazı analistler şirketler tarafından asgari ücret dışındaki sektörlerde yapılacak ücret artışlarının yüzde 30'un üzerinde olabileceğini savunurken, bazı ekonomistler azalan kâr marjlarının şirketlerin yüzde 30'un üzerinde zam yapmasını engelleyeceğini ve birçok şirket tarafından yıl başında yapılacak ilk ücret artışının yüzde 20 civarında olabileceğini (yıl ortasında daha fazla ayarlama ile) düşünüyor" ifadeleri yer aldı.

S&P Global Ratings Kıdemli Direktörü Frank Gill, "Beklentimiz, asgari ücretin muhtemelen enflasyon hedefi ile geçen yıl ve bu yılın sonundaki enflasyon arasında bir ortalamada artırılması yönünde. Bu yıl sonunda enflasyonu yaklaşık yüzde 44 olarak öngörüyoruz. Yani yüzde 44 ile hedef olan yüzde 17'nin ortalaması yaklaşık yüzde 30" diye konuştu.

Sendikalar: Bir senedir asgari ücrete zam gelmiyor ama enflasyon devam ediyor

Türk-İş Genel Başkanı Ergün Atalay, Hak-İş Genel Başkanı

Mahmut Arslan ve DİSK Genel Başkanı Arzu Çerkezoğlu, TBMM'de görüşerek, taleplerini aktardı. Atalay, imkan olması dahilinde, üç konfederasyonun da asgari ücret görüşmelerine katılmasını istediklerini belirterek, "Kanunun getirdiği zorluluktan iki dönemdir Asgari Ücret Tespit Komisyonunda beş üyenin dördü asgari ücretli oluyor, bu yıl da öyle olacak. O dört arkadaşımız oturup bir rakam tespit ediyor. O rakamı biz de kamuoyuna sunuyoruz. Görüşmeler başlasın, arkadaşlar rakamı tespit etsinler, o rakamı açıklarız" dedi.

Asgari ücretin bir geçim ücreti olduğuna işaret eden Atalay, "İnsanların, insanca yaşayabileceği bir ücret olmalı. Asgari ücretliye tek kişi olarak bakılmamalı. Onun bir ailesi var; öyle bakmak gerekiyor. Bir senedir asgari ücrete zam gelmiyor ama enflasyon devam ediyor. Enflasyonun sebebi asgari ücret değilmiş; onun için insanca yaşayabilecek bir ücret getirirler. Komisyon kabul ederse, 3 arkadaş beraber ortaklaşa konuşuruz, bu ücret bir haftalık bir ücret bile değil" ifadelerini kullandı.

Asgari ücretin belirlenmesi süreci ülkemizde devletin toplumla yaptığı en büyük toplu sözleşme süreci olduğunu belirten DİSK Başkanı Arzu Çerkezoğlu'nun asgari ücretin belirlenme sürecine ilişkin şunları söyledi: "Asgari ücretin belirlenmesi süreci ülkemizde devletin toplumla yaptığı en büyük toplu sözleşme sürecidir. Dolayısıyla bu sürecin demokratikleştirilmesi ve asgari ücretin işveren ve hükümet eliyle belirlenebildiği bu işleyişin değiştirilmesi gereklidir. Bugün çalışanların yarısından fazlasının hayatını sürdürmek zorunda olduğu asgari ücret açlık sınırının bile altına gerilemiş durumdadır. O nedenle 2025 yılı asgari ücret ücreti belirlenirken asgari ücretin işçinin ailesiyle birlikte geçinebileceği bir ücret olması, gerçek enflasyon karşısındaki

kaybın giderilmesi, büyümeden ve milli gelir artışından asgari ücretin ve tüm ücretlerin mutlaka payını alması gereklidir. Türkiye'de geçinme koşulları açlık ve yoksulluk

sınırı rakamları ortadadır. Bir evde iki kişi çalıştığı zaman o eve bir yoksulluk sınırı kadar gelir girebilmektedir. Asgari ücret belirlenirken bu kriterler dikkate alınmalıdır."

ASGARI ÜCRET HANGİ ÜLKEDE NE KADAR?

Ülke	Temmuz 2013 Aylık Asgari Ücret (Avro)	Temmuz 2023 Aylık Asgari Ücret (Avro)	2013-2023 Arası Yıllık Ortalama Değişim (%)
Lüksemburg	1.874	2.508	3,0
Almanya	-	1.997	-
Hollanda	1.478	1.995	3,0
Belçika	1.502	1.955	2,7
İrlanda	1.462	1.910	2,7
Fransa	1.430	1.747	2,0
İspanya	753	1.260	5,3
Slovenya	784	1.203	4,4
ABD	961	1.156	1,9
Kıbrıs	940	940	0,0
Yunanistan	684	910	2,9
Portekiz	566	887	4,6
Litvanya	290	840	11,2
Malta	703	835	1,7
Polonya	369	811	8,3
Çekya	308	729	8,5
Estonya	320	725	8,5
Slovakya	338	700	7,6
Hırvatistan	401	725	5,7
Macaristan	332	609	6,8
Letonya	285	620	8,1
Romanya	179	604	12,9
Karadağ	288	532	6,3
TÜRKİYE	405	474	1,6
Sırbistan	236	461	6,9
Bulgaristan	156	375	9,3
Arnavutluk	156	375	9,3
Makedonya	199	359	6,1

TCMB'den TL Mevduat artışı için önemli adım

TL mevduat hesaplarına uygulanan zorunlu karşılık oranları artırılırken, yabancı para mevduat için TL cinsinden tesis edilmesi gereken zorunlu karşılık oranı düşürüldü.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), artan Türk lirası (TL) mevduat payını göz önünde bulundurarak bazı sadeleşme adımları attı.

TCMB'nin, Resmi Gazete'nin bugünkü sayısında yayımlanan "Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ"e ilişkin duyurusuna göre, Merkez Bankası, artan TL mevduat payını göz

önünde bulundurarak bazı sadeleşme adımlarının atılmasına karar verdi.

TL mevduat hesaplarına uygulanan zorunlu karşılık oranları ile yabancı para (YP) mevduat için TL cinsinden tesis edilmesi gereken zorunlu karşılık oranı değiştirildi.

Buna göre, kısa va-

deli TL mevduatta yüzde 15 olan oran yüzde 17'ye çıkarılırken, YP mevduat için TL tesis oranı da yüzde 5'ten yüzde 4'e indirildi. Zorunlu karşılıklar, 6 Aralık 2024'te tesis edilecek.

Tüzel kişi TL mevduat payı hedefi kaldırıldı.

Kur korumalı mevduatın (KKM) TL'ye geçişine ve yenilenmesine ilişkin toplam hedef de yüzde 75'ten yüzde 70'e indirildi. (aa)

TCMB Başkanı Karahan, ISO Meclis'i'ne konuk olacak

TÜRKİYE Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Başkanı Fatih Karahan, 27 Kasım Çarşamba günü İstanbul Sanayi Odası (ISO) kasım ayı olağan meclis toplantısına katılacak.

TCMB Başkanı Karahan, "Merkez Bankası Politikalarının Sanayimiz, Üretim Hayatımız ve Finansal İstikrar Açısından Önemi" ana gündemiyle düzenlenecek ISO Meclis toplantısında gündeme ilişkin değerlendirmelerde bulunacak.

Odakule Fazıl Zoru Meclis Salonu'nda ISO Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçivan'ın açılış konuşmasını yapacağı toplantı, saat 15.00'te başlayacak.

◀ EDITÖRDEN ▶

Kasım 2024'de sanayimiz ne durumda?

GİRAY DUDA

Genel Yayın Müdürü

Bu sayımızı okurken dikkatinizi çekmek istiyorum Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesi'ne ilişkin haberlerimiz 20 sayfayı buldu. Şikayet etmiyorum. Türkiye'nin en tecrübeli, güçlü, aktif OSB'lerinden birisi olan ÇOSB'nin faaliyetlerini anlatmaya sayfalarımız yetmiyor, onu söylemek istiyorum...

İçimizden Biri köşemizde, ÇOSB katılımcısı, Repkon şirketi Genel Müdürü Bayram Usta ile yaptığımız söyleşiyi okuyabilirsiniz. Türkiye'nin büyük hızla güçlenen savunma sanayinin önemli bir parçası, teknolojik olarak çok güçlü bu şirketin çalışmalarını gururla öğrenmiş bulunuyoruz.

Kapak konumuz olan SANAYİ 2024'ün ilk haberinde Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır'ın ÇOSB'de düzenlenen Makine İmalatçıları toplantısında söylediği sözler var. Sayın Kacır, toplantıdaki sanayicilere ve tabii ki Türkiye'ye yeni teşviklerin müjdesini verdi.

Ülkemizin en büyük sanayi kuruluşu olan **İstanbul Sanayi Odası**'nın başkanı **Erdal Bahçivan**, sayın Kacır'ın da hazır bulunduğu Meclis Toplantısında sanayinin durumuyla ilgili çok ayrıntılı bilgiler verip eleştiri ve taleplerde bulundu. Türkiye sanayisi hakkında bir rapor niteliğindeki konuşmayı ayrıntılarıyla sayfamızda bulacaksınız.

Kısa süre önce Nobel Ödülü kazandı açıklanan Prof. Dr. Daron Acemoğlu, dar zamanında İstanbul'da bir konuşma yapıp çalıştığı ABD'ye geri döndü. Sayın Acemoğlu ve arkadaşlarının ödül alan çalışmalarında

ortaya koyduğu tezler çok önemli. Belki de demokrasinin işleyişi adına dünya çapında yeni tartışmalar yakında başlayacak.

Prof. Acemoğlu'nun Türkiye ekonomisi hakkındaki sözlerini satır başlıkları halinde sayfamıza aldık. Acemoğlu, 'teknoloji ve yapay zekaya önem vermeliyiz' dedi. Biz de yapay zekadan bize Acemoğlu'nu anlatmasını istedik. Bir de sayın Acemoğlu'nun Aralık ayında yapılacak Nobel Ödül Töreninin temsili görselini hazırlamasını istedik. Yapay zeka bizi kırmadı ve sayfalarımızda göreceğiniz görseli hazırladı. Sanıyorum beğeneceksiniz.

Bir diğer değerli hocamız Prof. Dr. Erhan Aslanoğlu'nu da yakından tanıyoruz. Dünya ve ülke ekonomisindeki her gelişmeyi çok yakından izleyip isabetli değerlendirmelerde bulunan Prof. Aslanoğlu yine ayrıntılı bilgiler verdi. Aslanoğlu, uygulanan kur politikasının sanayiye sıkıntıya soktuğunu özellikle vurguladı.

Türkiye'nin güçlü Fintek şirketlerinden United Payment'in CEO'su İlker Sözdinler, Fintekler için, "finansın demokratikleşmesine önemli katkı sağlıyorlar" dedi. Fintekler adına yapılan bu yaklaşım ve değerlendirme çok ilginç ve doğru. Fintekler halkın yaşamını kolaylaştıran pek çok uygulamayı hayatımıza soktu.

Uzun süredir sıkıntılı tekstil ve konfeksiyon sektörünün Mısır'a taşınma eğilimlerini ve Kırgızistan'ın iş insanlarımız için taşıdığı fırsatları da sayfalarımızda bulacaksınız.

Tüm okurlarımıza mutlu günler diliyorum.

◀ SANAYİ 2024 ▶

ISO Başkanı Erdal Bahçivan: Sanayinin sabır taşı ciddi işaret veriyor

Istanbul Sanayi Odası Başkanı **Erdal Bahçivan**, Meclis toplantısında, *Ancak yaşanan süreçte en büyük fedakarlığı da sanayinin yaptığını göz ardı etmemeliyiz. Fakat sanayinin sabır taşı ciddi işaret veriyor. Yoğun bakımdaki hasta, "beni artık daha fazla ciddiye alın" demeye başladı" dedi.*

Istanbul Sanayi Odası (ISO) Meclisi'nin ekim ayı olağan toplantısı, "**Sanayicilerimizin**; Üretim, Rekabet Gücümüzün Artması ve **Sanayinin** Dönüşümü için Düşünce, Öneri, Projeleri" ana gündemiyle Odakule Fazıl Zübü Meclis Salonu'nda gerçekleştirildi. **ISO** Meclis Başkanı **Ender Yılmaz**'ın başkanlık ettiği, **ISO** Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**'ın açılış konuşmasını yaptığı toplantıya **Sanayi** ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır konuk olarak katıldı ve gündeme dair değerlendirmelerde bulundu. **ISO** Meclis Toplantısında konuşan T.C. **Sanayi** ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır, "Dünyada uygulanan etkin Ar-Ge teşvik sistemiyle ülkemizde adeta sıfırdan bir Ar-Ge ve inovasyon ekosistemi inşa ederek yüksek

teknoloji ve katma değer üreten öncü Türkiye'nin temellerini attık. Önümüzdeki dönemde üç büyük önceliğimiz bulunuyor: katma değerli üretim, yeşil ve dijital dönüşüm. Türk **sanayinin** bu 3 ana sac ayağı üzerinde yükselmesi, rekabetçiliğinin artması adına; yüksek teknoloji ve katma değerli üretimi sürdürülebilir ve sürekli kılarak, yeşil ve dijital dönüşümü gerçekleştirmek ajandamızın en üst sıralarında yer alıyor" dedi.

ISO Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan** da meclis toplantısında yaptığı konuşmada Orta Vadeli Program'da ortaya konan hedeflerin tutarlı bir stratejiyi ortaya koyduğunu, ancak geleneksel sektörlerimizin dinamiklerini de gözden kaçırmamak gerektiğini söyledi. PMI verilerinin de gösterdiği gibi uygulamaların sektörlerde yarattığı etkinin farkındalığının artmasına ihtiyaç bulunduğu dikkat çeken Bahçivan: "**Sanayi** sektörü bu dönemde sorunun kaynağı kendisi olmadığı halde büyük bir bedel ödüyor. Üstelik dünyadaki ekonomik durum da bize maalesef dış pazarlara açılım ile →

◀ SANAYİ 2024 ▶

Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır: Önümüzdeki dönemde üç büyük önceliğimiz bulunuyor: katma değerli üretim, yeşil ve dijital dönüşüm. Türk sanayinin bu 3 ana sac ayağı üzerinde yükselmesi, rekabetçiliğinin artması adına; yüksek teknoloji ve katma değerli üretimi sürdürülebilir ve sürekli kılarak, yeşil ve dijital dönüşümü gerçekleştirmek ajandamızın en üst sıralarında yer alıyor.

toparlanma imkanı vermiyor" dedi.

► **"PLANLI SANAYİLEŞME SAYESİNDE"**

Toplantının açılışında sanayicilere hitap eden Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır, organize sanayi bölgeleri (OSB) ve endüstri bölgelerinin artırılmasının ülke ekonomisine olan katkısına vurgu yapan Kacır, "OSB'lerimizde çalışan fabrika sayısı 11 binden 58 bine çıktı. İstihdam 415 binden 2,7 milyona yükseldi. Planlı sanayileşme adına inşa ettiğimiz altyapı sayesinde sanayide çalışan sayımız 6 milyon 700 bine ulaştı. Sanayi üretimimiz, iktidarımızda 3,2 katına çıkarak ihracatımızı 36 milyar dolardan 262 milyar dolara yükseltti" ifadelerini kullandı.

► **"BU SACAYAĞI ÜZERİNDE SANAYİMİZİ GÜÇLÜ KILACAĞIZ"**

Bakan Kacır, küresel rekabet avantajını sürdürebilmek için yüksek teknolojiye üretime ve dijital dönüşüme büyük önem verdiklerini belirtti. Sanayiye yönelik teşvik programlarının, sanayicinin ihtiyaçlarına göre sürekli güncellendiğini ifade eden Kacır, "Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı" kapsamında 102 milyar liralık yatırımın harekete geçirildiğini söyledi. Bakan Kacır, "Türk sanayisinin

katma değerli üretim, yeşil ve dijital dönüşüm eksenlerinde ilerlemesi, sürdürülebilir büyüme için en büyük önceliğimizdir. Bu üç ana sacayağı üzerinde sanayimizi rekabetçi ve güçlü kılacağız.

Şimdi tüm bu kazanımlardan ve başarılarından aldığımız güvenle, güçlü üretim altyapımızı daha da kuvvetlendirecek adımları atıyoruz. Önümüzdeki dönemde üç büyük önceliğimiz bulunuyor: katma değerli üretim, yeşil ve dijital dönüşüm. Türk sanayinin bu 3 ana sac ayağı üzerinde yükselmesi, rekabetçiliğinin artması adına; yüksek teknoloji ve katma değerli üretimi sürdürülebilir ve sürekli kılarak, yeşil ve dijital dönüşümü gerçekleştirmek ajandamızın en üst sıralarında yer alıyor. Bu doğrultuda destek enstrümanlarımızı sanayicimizin ihtiyaçlarına ve koşullara uygun olarak sürekli güncelliyor, devreye alıyoruz."

► **"2 YILI GERİ ÖDEMESİZ 10 YIL VADELİ FİNANSMAN"**

Yüksek teknoloji yatırımları için Ar-Ge'den seri üretime uçtan uca

bütüncül bir destek mekanizması kuran Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programını devreye aldıklarını belirten Kacır, makine, mobilite, üretimde yapısal dönüşüm, sağlık ve kimya ürünleri ve dijital dönüşüm alanlarında 102 milyar liralık yatırımı harekete geçirdiklerini söyledi. Yüksek teknoloji yatırımlarını teşvik etmek amacıyla kurulan "Yatırım Taahhüdü Karşılığı Avans Kredisi (YTAK) Programı" hakkında da bilgi veren Bakan Kacır, şu ifadeleri kullandı:

"Bu kapsamda yüksek teknoloji yatırımlarına 2 yıl geri ödemesiz 10 yıl vadeli ve piyasa koşullarından 20 puan fazla bir avantajla Türk lirası finansman sağlıyoruz. Program kapsamında 284 üründen oluşan Stratejik Öncelikli Ürün Listesini ve 261 başlıktan oluşan Teknoloji Alanları Listesini belirledik. Merkez Bankamız 300 milyar liralık kaynağı Program için tahsis etti.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı olarak yatırım projelerinin değerlendirme sorumluluğunu üstlendik. Uluslararası rekabet gücünü artıracak ve milli ekonomimizin yükselişini destekleyecek bu programa bugüne kadar; toplam yatırım tutarı 1 trilyon 284 milyar lirayı aşan 247 proje

◀ SANAYİ 2024 ▶

başvurdu. 28 projeye ilişkin Teknoloji/Strateji Puanı'nı hesapladık. Bunlar arasından toplam yatırım tutarı 205 milyar liraya ulaşan 21 proje değerlendirme komitesi tarafından kredi başvurusu gerçekleştirmeye uygun bulundu.”

▶ **“OSB'LERDEKİ BOŞ ALANLARI DEĞERLENDİRİYORUZ”**

Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır, OSB'lerde yeni bir dönemin başladığını belirterek sanayi alanlarının yatırımcılara çevrimiçi platformlar üzerinden erişime açıldığını duyurdu. Kacır, “Bu aydan itibaren her ayın ilk pazartesi günü, OSB'lerimizdeki boş sanayi alanlarını yatırımcıların tahsisine açıyoruz. İlk iki haftada 73 OSB'de 344 yatırım yeri tahsis edildi. Sanayicilerimizin büyük beğeniyle karşıladığı bu uygulamayı kararlılıkla sürdüreceğiz” dedi.

Ayrıca, sürdürülebilirlik ve çevresel dönüşüm kapsamında Dünya Bankası ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) ile iş birliği yaptıklarını belirten Bakan Kacır, “OSB'lerin Yeşil OSB'lere dönüşümünün hızlandırılmak için Dünya Bankası ile 250 milyon avro ve Türkiye Yeşil Sanayi Projesi için 450 milyon dolar bütçe sağladık. İkiz dönüşüm programlarımızla işletmelerin yeşil ve dijital dönüşüm ihtiyaçlarını karşılayacağız” ifadelerini kullandı.

▶ **BAHÇIVAN: SORUNLARIN TEMELİNDE ENFLASYON VAR**

Gündeme ilişkin konuşmasını gerçekleştirmek üzere kürsüye gelen ISO Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçıvan, Meclis Toplantısı'nda yaptığı konuşmasında, bugün yaşanan sorunların temel nedeni olan enflasyonun

ülke ekonomisi için tehdit oluşturduğunu belirterek şu ifadeleri kullandı:

“Bugün yaşadığımız sorunların temel nedeni olan enflasyonun ülkemiz için nasıl bir tehdit olduğunu, bu konudaki hassasiyetimizi en başından beri dile getirdik. Yakın geçmişteki hatalı ekonomi politikaları; maalesef küreselde yaşanan olumsuz tablo ile birleşince, şu an toplumun tüm kesimi için büyük bir sıkıntı yaratan enflasyonu hayatımıza yıllar sonra tekrar soktu. Ancak bu dönem yaşanan enflasyon, son yirmi yılda tüketici alışkanlıklarının değişmesinden dolayı geçmişte yaşananlardan çok farklı. Dolayısıyla şu anda ekonomi

yönetiminin enflasyonu kalıcı olarak düşürmek noktasındaki öncelikli amacının çok doğru olduğunu düşünüyor ve 2025-2027 Orta Vadeli Program'da belirlenen hedeflerin tutarlı bir stratejiyi ortaya koyduğunu görüyoruz.

▶ **“BAZI SEKTÖRLER REKABET GÜCÜNÜ KAYBEDİYOR”**

Ancak içinden geçtiğimiz süreçte geleneksel sektörlerimizin dinamiklerini de gözden kaçırmamak gerekiyor. Biraz önce PMI verileri ile detaylıca aktardığım gibi, uygulamaların sektörlerde yarattığı etkinin farkındalığının artmasına ihtiyaç var. Birçok araştırmada ve sektör temsilcilerinin değerlendirmelerinde de bu durum ortaya çıkıyor. Bu nedenle özellikle rekabet gücünü her geçen gün biraz daha kaybeden bazı sektörlerimize gerekirse pozitif ayrımcılık yapılmasında yarar görüyoruz. Bu sektörlerimizin hiçbirine, “Ne yapalım, kendi yağınızda kavrulun, kendi başınızın çaresine bakın” diyebileceğiniz bir lüksümüz yoktur. Bunların her biri yılların tecrübesi, birikimi, emeği, sermayesiyle birlikte bu noktaya gelmiş, dahası emek yoğun ve dolayısıyla istihdama ciddi katkıları olan sektörlerdir.

▶ **“HASTA ‘BENİ DAHA FAZLA CİDDİYE ALIN’ DİYOR”**

Mevcut dönemde programın başarıya ulaşması en büyük dileğimiz. Ancak yaşanan süreçte en büyük fedakarlığı da sanayinin yaptığı göz ardı etmemeliyiz. Fakat sanayinin sabır taşı ciddi işaret veriyor. Yoğun bakımdaki hasta, “beni artık daha fazla ciddiye alın” demeye başladı. Biraz önce paylaştığım işaretler bunu çok net şekilde gösteriyor. İşte bu noktadan hareketle, başarı için başta kamu kesimi olmak üzere

◀ SANAYİ 2024 ▶

*“Çok uzun değil bundan 3 yıl önce pandemi döneminde ülkemiz **sanayiinin** nasıl bir başarı hikayesi yazdığını, tüm zorlu koşullara rağmen üretimini aksatmadan nasıl bir fedakarlık gösterdiğini unutmamalıyız. Ancak **sanayi** sektörü bu dönemde sorunun kaynağı kendisi olmadığı halde büyük bir bedel ödüyor.*

özel sektör, sivil toplum, ekonominin tüm alanlarında gerekli özveri gösterilmesinin elzem olduğunu düşünüyoruz.”

► “SORUNUN KAYNAĞI OLMASADA BÜYÜK BEDEL ÖDÜYORUZ”

Bahçivan konuşmasında **sanayicilerin** bugün hem küresel koşullardan hem de ülkemizdeki sorunlardan kaynaklanan eş zamanlı bir stres yaşadığını ve bu stresin artık birkaç sektörle de sınırlı olmadığına dikkat çekti. Bahçivan özetle şunları söyledi:

“Çok uzun değil bundan 3 yıl önce pandemi döneminde ülkemiz **sanayiinin** nasıl bir başarı hikayesi yazdığını, tüm zorlu koşullara rağmen üretimini aksatmadan nasıl bir fedakarlık gösterdiğini unutmamalıyız. Ancak **sanayi** sektörü bu dönemde sorunun kaynağı kendisi olmadığı halde büyük bir bedel ödüyor. Üstelik dünyadaki ekonomik durum da, biraz önce ifade ettiğim gibi bize maalesef dış pazarlara açılım ile toparlanma imkanı vermiyor. COVID döneminde bir başarı hikâyesi yazan, zor dönemlerde Türkiye'nin dünya markası, itibarı, toplumun ihtiyaçları noktasındaki çözümlerin en tartışmasız aktörü olan **sanayinin** aradan üç sene geçtikten sonra bu kadar kısa bir zamanda böyle bir açmazla karşı karşıya kalmasını, adeta en fazla

hasar gören sektör olmamızı anlamamız kolay olmuyor.

Şirketlerin dijitalleşme, teknoloji ve sürdürülebilirlik alanlarında çok güçlü bir vizyon ortaya konmasına karşın yatırım ikliminin canlanmaması da enflasyonun nasıl bir bela olduğunu bizlere açıkça göstermektedir. Bu beladan mümkün olan en kısa sürede kurtulmanın; **sanayimiz** için kritik bir öneme sahip olduğunu burada bir kere daha vurgulamak istiyorum.”

► “İÇ PİYASADA HAKSIZ REKABETLE KARŞI KARŞIYAYIZ”

ISO Başkanı Erdal Bahçivan konuşmasında şu hususlara da değindi:

“Yaşanan ekonomik gelişmeler ve küresel koşullar dış pazarlarda rekabet gücümüzü olumsuz etkilerken, diğer yandan Uzak Doğu'dan ve özellikle Çin'den gelen ucuz ve kalitesiz ürünler firmalarımızı iç piyasada da haksız rekabet ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bu durum diğer taraftan merdiven altı çalışmaya yönelimi de ne yazık ki artırmaktadır. Söz konusu haksız rekabetin önlenmesi ve piyasa disiplininin sağlanması için Piyasa Gözetim ve Denetiminin etkin işleme her zamankinden daha önemli hale gelmiştir. Bu konuda haklı olduklarına inandığımız Meclis Üyelerimiz, konuya yönelik sorun ve çözüm önerilerini biraz sonra sizlerle paylaşacaklar.

► İSTANBUL'A DESTEK

Değınmek istediğim bir diğer önemli konu da Yatırım Teşvik Sistemidir. Yeni teşvik modeli ile ilgili Sayın Bakanımızın kısa bir süre önce basına yansıyan açıklamalarını yakından takip ettik. **İstanbul Sanayi Odası** olarak, bugüne kadar dile getirdiğimiz hususlar hakkında Bakanlığımızca çalışma yapıyor olmasından büyük memnuniyet duyduk. Henüz detayını bilmediğimiz ancak açıklamalarda belirtilen şehir-ürün, şehir-sektör, bölge-sektör eşleşmeleri ve bu eşleşmeler üzerinden yerel kalkınmayı esas alan yeni teşvik modeli çalışmasının faydalı olacağını değer-

◀ SANAYİ 2024 ▶

lendiriyoruz. Bununla birlikte, teşvik sisteminde ülkemiz **sanayinin** ve rekabet gücünün lokomotifi olan İstanbul ilinin de katma değerli ürünler anlamında muhakkak desteklenmesi gerektiğini buradan bir kez daha belirtmek isterim. Ayrıca yeni teşvik sisteminin, **sanayicinin** arsa ve bina yatırımındaki yükünü tamamen minimize eden ve yatırımcıların finansmana erişiminde de özel enstrümanlarla desteklenen bir yapıda olması gerektiğini ifade etmek istiyorum.”

► “STRATEJİK DÖNÜŞÜM MERKEZİ KURDUK”

Günümüzde **sanayinin** geleceğinin dijitalleşme ve sürdürülebilirlik odaklı yeşil dönüşümle şekilleneceğinin altını çizen Bahçivan, ikiz dönüşüm olarak adlandırılan bu yaklaşımın, işletmelerin rekabet gücünü artırırken çevresel etkilerini en aza indirmeyi ve verimliliği artırmayı hedeflediğini belirtti. Bahçivan, şunları söyledi:

“Elbette, bu sürecin başarılı olabilmesi için, işletmelerin teknolojik dönüşüme uyum sağlamak adına gerekli altyapıyı oluşturmaları ve çalışanlarının yetkinliklerini uyumlu hale getirmeleri büyük önem taşımakta. Bu gerçeklerden hareketle biz de **İstanbul Sanayi Odası** olarak imalat **sanayinin** geleceğine yön verecek küresel gelişmeleri takip etmek, **sanayinin** temel dönüşüm alanlarını saptamak ve geleceğe hazırlık için **sanayinin** ihtiyaç duyacağı her türlü stratejik yol haritasını çalışmak üzere Odamız bünyesinde ‘Stratejik Dönüşüm Merkezini’ kurduk. Teknolojik gelişmelerin; endüstrilerin, ekonomilerin ve toplumların çalışma biçimini kökten dönüştürdüğünü görüyoruz. Stratejik Dönüşüm Merkezimiz ile **sanayide** değer zincirinin tüm aşamalarına son teknoloji çözümleri hızla entegre edecek çalışmalarını hayata geçireceğiz. Bu amaç doğrultusunda, **Sanayi** ve Teknoloji Bakanlığımızın kısa süre önce açıkladığı HIT-30 Yüksek Teknoloji Yatırım Programının çok faydalı olacağını belirtmek istiyorum.

► “YENİ BİR EMEKLİLİK KRİZİ KAPIDA”

“Bugün tüm sektör temsilcileri-

zin ortak bir sorunu var: Üretimde, özellikle iş gücünden kaynaklanan verimlilik kaybı. Maalesef rekabet içinde olduğumuz yurtdışındaki sektör oyuncularının verileri ile kıyaslandığında **sanayideki** çalışanlarımızın kişi başına üretime verdikleri katkı günden güne azalıyor. Bunun en önemli nedenlerinden biri de Emeklilikte Yaşa Takılanlar – EYT uygulamasının nitelikli ve deneyimli işgücünü sistemden bir anda çekmesidir. EYT kamburu sektörlerimizin ve SGK sisteminin üzerinde ciddi anlamda yük olmaya devam ederken şimdi de ikinci bir emeklilik krizinin kapıda olmasından endişe ediyoruz. 2025 yılında emekli olacakların daha düşük maaş alacağına dair belirsizlik ve söylentiler maalesef sektörün kıdemli çalışanlarını hiç hesapta yokken emekli olmaya sevk ediyor.

Sanayi sektörü yıllardır nitelikli işgücü sorunu yaşarken bir kez daha mevcut kalifiye ve deneyimli elemanını emekli etmek riski ile karşı karşıya kalıyor. Bu vesileyle, çalışanlarımız ile ilgili yaşanan bir başka kritik konuya daha değinmek istiyorum. Çalışanlarımızın alacakları net ücretleri artıramadığımız için gelir vergisi basamakları ve oranlarıyla, prime esas ücret tavanının yeniden düzenlenmesi gerekiyor. Çalışanların şu anda giderek artan boyutta, hayatlarındaki en önemli engellerden bir tanesinin vergi dilimleri olduğunu görüyoruz. Yapılması gereken en önemli belki de her iki kesimi de rahatlatarak olan yöntemlerden biri, uzun yıllardan beri çözülemeyen ve çalışanın enflasyonun muhasebesi diye adlandırabileceğimiz vergi dilimlerindeki düzeltme katkısı olacaktır. Yeni yıla girerken ve 2025 yılı ücretleri henüz belirlenmemişken, çalışanlarımız bakımından adil bir gelir dengesi yaratacak bu adımın atılmasının gerekli olduğunu düşünüyoruz.”

► “İSTANBUL'DAKİ DEPREM RİSKİ”

İstanbul'daki deprem riskini bir kez daha hatırlatan **ISO Başkanı** Bahçivan, şöyle konuştu:

“Türkiye **sanayi** üretiminin yaklaşık %40'ını gerçekleştiren İstanbul'da **sanayi** tesislerinin depreme dayanıklılık durumunu ortaya çıkaracak bir çalışma yapılmasının ve kentsel dönüşüme benzer bir “**sanayi** dönüşümü” projesinin süratle hayata geçirilmesinin artık çok kritik ve elzem hale geldiğini vurgulamak istiyorum. Dönüşüm için **sana-**

yimize gerekli finans ve vergi desteği sağlanmalıdır. Bu kapsamda, kentsel dönüşümde olduğu gibi **sanayi** tesislerinin dönüşümünde de KDV %1 olarak uygulanmalıdır. Ayrıca, teknolojik ilerlemeler sonucu oluşan yeni güçlendirme teknikleri de akademik bir altyapı ile desteklenerek güçlendirme mevzuatımıza girmelidir.” •

◀ EKONOMİK ANALİZ ▶

Prof. Dr. Erhan Aslanoğlu'ndan yılsonu analizleri

“Sanayimiz kur politikası yüzünden güç kaybediyor”

Bilgi Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Erhan Aslanoğlu, “Sanayide, Türkiye’nin orta ve düşük teknolojide önemli bir gücü var. Ama son dönemde pahalılık yüzünden bunu kaybetmeye başladık. Yani Türkiye’nin pahalı olma lüksü yok. Ama sürdürüyoruz. Maalesef burada kur politikamız çok etkili oluyor” dedi.

Türkiye ekonomisinin önde gelen uzmanlarından Prof. Dr. Erhan Aslanoğlu ile güncel ekonomik konuları konuştuk. Prof. Aslanoğlu, sorunların büyük ölçüde kur politikasından kaynaklandığını belirtiyor ve yakın zamanda radikal bir değişim beklemediğini vurguluyor.

- Sayın Erhan Aslanoğlu. Ekim sonu ve Kasım başının en önemli konusu ABD Başkanlık seçimleriydi. Siz de gördünüz, Amerikalılar, Trump gibi, ‘Make great America again’ dedi. Seçime girerken Amerikan ekonomisinin durumu çok mu kötüydü de halk yönetimi değiştirme kararı verdi. Kamala Harris’e karşı Donald Trump’ın söyledikleri mi onlara cazip geldi. Siz bu sonucu nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Bana ekonomiden ziyade ekonomi dışı faktörler daha etkili oldu gibi geliyor. Evet. ABD ekonomisinde aslında çok olumsuz bir tablo yok. Biden yönetimi gelir dağılımı sorununu falan çözebileceği iddiasıyla geldi, onu çözemedi. Amerika iyi ama iyi olan için iyi kötü olan için kötü. O yüzden özetle gelir dağılımı sorununun devam ediyor olması ekonomideki birinci sorun. Ama bence burada daha çok ekonomi dışı faktörler etkili oldu.

▶ DEMOKRATLARIN KARİZMATİK ADAYLARI YOKTU

- Adayların gücü, görüntüsü, sözleri, hırsları, mesajları belki de seçmenin sandıktaki kararını etkiledi.

- Zaten Trump’ın yüzde elliye yakın bir desteği vardı önceki seçimde de. Bu süreçte yaşananlar sonucunda muhtemelen Trump’a haksızlık edildiğine dair bir algı oluştu. Göç meselesini Trump çok kullandı. Dünyayı gittikçe daha muhafazakar ve korumacı eğilim bekliyor. Trump da onu iyi kullandı. Toplumun günlük hayatını ilgilendiren birçok meselede radikal söylemlerde bulundu.

◀ EKONOMİK ANALİZ ▶

Demokratlar anlaşılacak çok somut bir şey yapamadı. Yeni bir şey söyleyemediler. Zaten Joe Biden güçlü, faydalı, göz doyurucu başkanlık falan da yapamadı. Belki Demokratların daha karizmatik, daha güçlü bir adayı olsa sonuç değişirdi ama olmadı. Kamala Harris, Biden'ın devamı niteliğinde, hatta daha da silik olabilir gibi bir algıyla bu sonuç ortaya çıkmış gibi gözüküyor. Bence ekonomi dışı nedenlerle oy verdi Amerikalılar.

▶ “AMERİKA DAHA SORUNLU HALE GELECEK”

Ama, sonuçta Amerikalılar bence o beklendikleri şeyi çok bulamayacaklar. Yani Amerika çok daha riskli ve daha sorunlu bir hale gelecek Trump yönetiminde. Evet bunu Elon Musk'ın nasıl şirket yönettiğine bakarak da anlarız. Trump'ın kendi şirketlerinden de anlarız, önceki döneminden de anlarız. Daha zor bir döneme geliyor. Gelir dağılımı daha da bozulacak. Daha çok güvenlik kaygılarıyla oy verdiler sanıyorum. Göreceğiz, hayırlı olsun Amerikalılar için ama dünyayı da etkileyecek bu iş diye düşünüyorum

▶ AMERİKA'YI İKİ İŞADAMI YÖNETECEK

- Peki, Elon Musk'a Mars yolu açıldı herhalde değil mi?

- Açıldı, bütün yollar açıldı. Bundan sonra zenginliğine zenginlik katacak. Aslında birçok alanda tekelleşiyorlardı. Şimdi daha da büyük tekelleşme yönünde fırsatlar çıkacak onlara. Dolayısıyla Amerika'yı iki işadamı yönetecek, Trump ve Musk. Yani burası Amerika kim gelirse gelsin fark etmez denilen şey bence Trump döneminde çok anormal fark etmese bile bir fark çıkacak yani.

▶ ERKEN FAİZ İNDİRDİLER, YANLIŞ YAPTILAR

- Evet. Bu sabah kripto paralar hemen uçtu. Elon Musk'ın hisseleri de. Faizler önümüzdeki dönemde ne olur?

- Yani Amerika faizi indirecek, mecburen indirecek. Yani elli baz puan indirdikten sonra birden duramaz. O

üzünden indirecek. FED erken indirim yaptı. Yanlış yaptı ve bence yanlışının da farkında.

▶ “BUNDAN SONRA DURABİLİR”

- Sizce erken indirdi öyle mi?

- FED, bundan sonra çok hızlı gitmeyecek, bundan sonra durabilir. Yeni değerlendirmeler yapacak ve bir sonraki toplantıda muhtemelen pas geçebilir.

▶ “SÜRESİ BİTMEDEN GÖREVDEN ALMAZ”

- Trump ile FED arasında bir problem çıkar herhalde değil mi? Trump'ın FED'e sert eleştirel yaklaşımı vardı. Bir de faizlerin indirilmesinin kesin arkasında tabi Trump.

- Evet, Trump'ın politikası büyüme odaklı olacak. FED Başkanı için dönemi bitmeden önce görevden alma olmaz ama bir dönem daha seçmeyebilir. Oraya Elon Musk falan da çok güçlü olduğu için daha kendine yakın bir aday getirme ihtimali artıyor. Yani Trump'ın ikinci kez kazanması ve yaş olarak da bir dönem daha yapabilecek olması çok radikal atımlara itebilir. Merkez Bankası da nasibini alır bunlardan.

▶ “YENİDEN TİCARET SAVAŞLARI BAŞLAYACAK”

- Hocam geçen dönemde, Trump'ın önceki döneminde yani, ABD ile Avrupa ve ABD ile Çin arasında ticaret savaşları yaşamıştık. Şimdi bunlar yeniden ortaya çıkar mı? O dönemdeki ticaret savaşlarından nasıl sonuçlar alındı?

- Çin'le olan ticaret savaşını arttıracak. Daha büyük boyutlu ticaret savaşları gelecek. Artı, Avrupa'ya karşı bir ticaret savaşları başlayacak. Evet. Bunu hep söylüyor. Amerika'ya karşı dış fazla veren tüm ülkeler Trump için hedefte. O yüzden gelecek. Belki çok büyük boyutta olmaz, Çin'e yaptığı kadar yapmaz, yapamaz ama geleceği görünüyor. Avrupa'da demografik olarak yaşlı nüfus var. Dış talebe çok bağımlı büyüme olduğu için zaten Çin'in yavaş gitmesinden bayağı negatif etkileniyorlardı. →

◀ EKONOMİK ANALİZ ▶

“Ekonomi yönetimi kur politikasında çok kararlı görünüyor şu anda. Dolayısıyla pek öyle burada mevcut tablonun hızla değişmesini beklemek yanlış olur. Ama benim okuduğum mevcut durum daha kötüleştirilmeyecek. Yani yılbaşından sonra yılbaşı civarlarından itibaren bir miktar Türk lirasının değer kaybına izin verilecek.”

Şimdi Amerika pazarında da kayıp yaşıyınca Avrupa'nın büyümesi bu işten olumsuz etkilenir gibi geliyor bana. Avrupa, büyüme tarafında daha sorunlu olacak.

Aynı zamanda Rusya Ukrayna meselesinde de Rusya'nın dediğine daha yakın bir şekilde bu konu kapanacak herhalde. Ama Avrupa, Ukrayna'ya yardım edememenin, tek başına Amerika olmadan hareket edememenin sıkıntısını da kendi Avrupa iç siyasetinde yaşayacak. Yani hani kendimizi savunamıyoruz, ekonomisi büyütemiyoruz diyerek başka alternatifler yaratma yönünde bir şeyler göreceğiz muhtemelen. Bu adımlar Avrupa'nın siyasetini de önümüzdeki seçimlerde etkiler diye düşünüyorum.

▶ SERMAYE AKIŞI SINIRLI OLUR

- Genel olarak bakarsak Türkiye'ye doğrudan etkileri neler olur? Mesela uluslararası doğrudan yatırımlar çok da fazla değil ama azalır mı? Dolarda, euroda nelerle karşılaşırız?

- Ben şöyle birincisi dünya daha globalleşmeden bölgeselleşmeye geçeceği için daha güvenli bir alan arayışı devam edecek. Bizim gibi ülkelere sermaye işleri daha sınırlı olacak. Dolayısıyla dünya büyümesi, Avrupa büyümesi üzerinden Türkiye'de de bir olumsuzluk olur. Sermaye hareketleri daha sınırlı olur.

Ama yani para bu.

Türkiye iyi işler yaparsa hala para bulur. Fakat daha maliyetli olacak. Trump'ın işbaşına gelmesinden sonra daha büyük bütçe açığı olacağı için zaten Amerika'da tahvil faizleri yükseliyor bir süredir. Devam da eder.

Borçlanma maliyetleri de arttı. Bunun dışında yani Avrupa'nın yavaşlamasının ihracat üzerinde etkileri olacak. Evet. Ama Türkiye'nin şu anda yaşadığı sorunlar daha çok içeri kaynaklı. Yani dışarının bize yapabilecekleri sınırlı gibi geliyor. Avrupa iyi bile gitse biz şu anda çok da rahat giremeyebiliriz zaten. Çünkü çok pahalıyız. Rekabet gücümüz şu anda zayıf. Ekonomi üzerindeki etkisinin sınırlı olacağı kanaatindeyim Amerikan seçim sonuçlarının

▶ “SERVET ETKİSİ GÜÇLÜ”

- Evet. Peki Türkiye'ye geçelim mi? Enflasyonla mücadele nasıl gidiyor? Bir direnç var galiba değil mi? Son açıklanan aylık enflasyon oranları beklenenden yüksek geldi.

- Evet, enflasyon dinamikleri canlı. Talep yeterince bastırılmadı, iç talep. Bunu görüyoruz. Yani bu anlamda servet etkisi dediğimiz etki devrede. Bir şekilde döviz

bazında kazanan, servetini arttıranlar, önceki dönemde konut, araba fiyatları artışından servetini arttıranlar hepsi bir araya geldiğinde güçlü bir servet etkisi var. Yani talep yeterince zayıflamadı Türkiye'de. Enflasyonda işimiz hala zor diye düşünüyorum.

◀ EKONOMİK ANALİZ ▶

▶ “GÜVEN MESELESİ
DEVREYE GİRMELİ”

- Hocam talepte istenilen gerileme yok. Yani şundan mı oluyor? Her gün her üründe fiyat artışıyla karşılaşan insanların bir an önce ucuza almam gerekiyor diye düşünmesi hala geçerli değil mi? Yani bu kırılmadıkça nasıl olacak talebin azalması?

- Doğru. Bu kırılmadıkça çok zor. Güven meselesinin devrede olması lazım. Yani ekonomi yönetiminin üretim faaliyetleriyle çok daha iyi iletişimde olması gerekiyor ama olmuyor, olamıyor. Yani bu şartlarda enflasyonun düşmesini yönelik etken yaratmak çok zor. Ailelerin büyük çoğunluğunda enflasyon beklentisi var. Dolayısıyla burada Merkez Bankası'nın tek başına yapabilecekleri sınırlı olduğu hep söylendi. Aynı şekilde maliye politikası, kayıt dışıyla mücadele, yapısal reformların hepsi gerekiyor gerçekten. Önlemlerin başında da kayıt dışıyla mücadele getirir. Yani Türkiye kayıt dışıyla mücadeleye kadar servet etkisi azaltmadan, faizi uzun sürede yukarıda tutmadan başaramaz. Yani iç talebi bastırması Türkiye'nin hepimizin, herkesin kendi tüketim seviyesine göre hissetmesi gerekiyor. Yani üç kere yaptığınız bir şeyi iki kere, bir kere yapmaya başlamak gibi bir davranış biçimi değişikliğine bizi sokabilmesi gerekiyor.

▶ “HERKES KENDİ DOĞRU BİLDİĞİNİ YAPIYOR”

- Şimdi hocam yine aynı çerçevede yani enflasyonun TÜİK'in açıkladığı aylık enflasyonların beklenenin üzerinde olmasının nedeni bu gerçek enflasyonun aslında açıklanan enflasyondan daha yüksek olması

TCMB Başkanı
Fatih Karahan

olabilir mi? Çünkü yaşanan enflasyonun yüksekliği her alanda yine fiyatlamaları olumsuz etkiliyor. Bir lokanta düşünelim. Alacağı her ürünü bir gün sonra daha fazla alıyorsa kendisi de ona göre bir kat iki kat arttırıyor fiyatları. Her alanda her sektörde böyle.

- Katılıyorum, bu enflasyonla mücadelede o dediğimiz beklentinin kırılması gerekiyor. Çünkü yaşanan, istenilen enflasyon farklı hizmet sektörlerinde çok yüksek artışlar var. Dolayısıyla yani ekonomi yönetimi ısrarla enflasyonun düşük olduğunu söylüyor, vatandaş da olmadığını söylüyor. Evet. Herkes kendi bildiğine göre davranıyor. Maliye ona göre, şirketler ona göre. Hani bu çerçevede ekonomik başarı şansı çok azalıyor. Evet. Sadece kuru tutarak falan başarmak çok zor.

O beklentiyi ne düşürüyor onu iyi anlaması lazım ekonomi yönetiminin. O beklentiyi düşürmeyen faktörler gerçek enflasyonun daha yüksek algılandığı veya nedenlerine gelip sağlanırsa ona göre bir politika oluşturursa daha gerçekçi hedefler koyabilir. Daha makul şekilde ilerleyebilir. Siz güzel özetlediniz, gerçekte olan bu.

▶ “SANAYİDEKİ GÜCÜMÜZÜ KAYBEDİYORUZ”

- Evet. Hocam sanayi sektörüne gelelim. Çok kötü bir yıl geçirdi sanayi. ISO'nun imalat sanayi PMI 45,8 olarak açıklandı. Tam Nisan ayından bu yana 50'nin altında. Hatta geçen ay Eylül'de daha da düşüktü, 44,3 dolayındaydı. Sanayi formunda olmazsa ihracatta istihdamda nasıl başarı, güzel sonuçlar beklenecek. Sanayinin genel gidişatına, durumuna ve olması gerekene nasıl bakıyorsunuz? Neler olmalı?

- Sanayide, Türkiye'nin orta ve düşük teknolojide →

◀ EKONOMİK ANALİZ ▶

aynı yerde kalacak muhtemelen. Ama bu enflasyon kadar bir değer kaybı demek. Yani bu yılın enflasyonunu minimuma çekmek için Aralık'ın yirmi, yirmi beşine kadar çok sınırlı bir artış olabilir. Bundan sonra yani yılın başında dolar kuru 36 lirayla falan başlayıp ilerleyecek. Ama görünen o Türk lirası önümüzdeki bir yılda yüzde otuz falan değer kaybedecek gibi gözüküyor şu anda. Evet. Ama hani mevcut enflasyona yakın bir rakam ve şu anda sorun var. Hani bir yüzde yirmi yirmi beş değer kaybedip üzerine bir yüzde otuz falan daha değerli kaybına ihtiyacımız var bir yıl içinde. O kadar artış ama şu anda bu olmayacak gibi. Yani maalesef firmalar, herkes ne zorluk yaşıyorsa o zorluğu yaşamaya devam edecekmiş gibi bir süre daha plan yapmasında fayda var. Çok kısa vadede bir değişim olacakmış gibi gözüküyor.

▶ “FAİZ İNDİRİMİ GELECEK YILA KALIR”

- Peki faizler ne olur, yani Merkez Bankası'nın faiz indirmesi olabilir mi?

- Ya o da muhtemelen ben Merkez Bankası'nı gidişatından anladığım faiz indirimleri gelecek yıla kalacak gibi gözüküyor. Ama, Aralık ihtimali tamamen ortadan kalkmış değil. Aralık masada duruyor. Ama asıl faiz indirimi ihtimali Ocak, Şubat'a daha fazla kalacak gibi görünüyor.

▶ “FAİZLER ÇOK YAVAŞ İNER”

- O indirimler de herhalde küçük miktarlarda falan başlar.

Hazine ve Maliye Bakanı
Mehmet Şimşek

- Evet öyle. Faizler kırk dokuz, kırk sekiz diye gider. Artık enflasyon olsa zarar falan dersi biraz ara bitti ama burası şu anda çok ıslah edecek bir durumda değil. Merkez Bankası'nın genel yaklaşımı da öyle bir dilime doğru gittiğine dair sinyal veriyor.

▶ “TEKSTİL YURT DIŞINA GİDİYOR”

- Hocam Türkiye'nin en büyük sektörü, tekstil sektöründe iflaslar, olumsuzluklar birbirini izledi, izliyor. Biliyorsunuz Mısır'a göçler başladı. Gidiyorlar Mısır'da fabrikalar kuruyorlar ya da fabrikalarını oraya taşıyorlar. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Bu şartlarda bu eğilim devam edecek ama ben dediğim gibi beş altı ay daha bu mevcut politikalar sürecektir ve bu süreçte bu devam edecek diye düşünüyorum. Ama bir süre sonra bunun yarattığı zayıflık daha çok anlaşılacaktır. Sanayi ve ihracatı destekleyecek kur politikası dahil adımlar atılmaya başlayacak diye de bekliyorum yani.

Tekstilde de gerçekten yenilikçiliğe açık, inovasyona açık firmalar da var.

Yine de bu işi bırakan, kaybeden daha çok olacak gibi geliyor. Ama genel olarak hani Mısır'a, Fas'a, Romanya'ya falan gitme eğilimi artar. Bunun Türkiye üzerine olumsuz etkisini biz hemen görmüyoruz, hissedemeyiz ama üretim faktörleri, iş gücü gidiyor, gençler gidiyor. İş de giderse biz gelecekte neyle üreteceğiz? Yani bunlar üretim faktörleri ve bunlarla ilişkili sermaye. Yani bunları kaybetme veya bunların iyilerini kaybetme lüksümüz pek yok. Bu anlamda hani bir şekilde bu politikalar çok sürdürülebilir politikalar gibi gelmiyor bana. •

◀ EKONOMİK ANALİZ ▶

“Trump, Çin’le olan ticaret savaşını arttıracak. Daha büyük boyutlu ticaret savaşı gelecek. Artı, Avrupa’ya karşı bir ticaret savaşı başlatacak. Evet. Bunu hep söylüyor. Amerika’ya karşı dış fazla veren tüm ülkeler Trump için hedefte.”

önemli bir gücü var. Ama son dönemde pahalılık yüzünden bunu kaybetmeye başladık. Yani Türkiye’nin pahalı olma lüksü yok. Ama sürdürüyoruz. Maalesef burada kur politikamız çok etkili oluyor. Evet, finansman, kredi olanakları, düşük maliyetli krediler, bunlar önemli ama bunlar hep günü kurtarmaya yarar. Ana mesele kurun doğru yerde oluşmaması bence. Evet. Türk Lirasının aşırı değer kaybına da ihtiyaç yok. Türk lirası hani görece yönetilebilir bir oranda değer kaybederek de bu süreçten çıkabilir. Ama sanayi teşvikler vs. bir yere kadar bir etkide bulunabilir. Kuru, sattığımız ülkenin fiyatını etkileyecek bir mekanizmayı mutlaka devreye sokmamız gerektiği kanaatindeyim.

► **“KUR, TAHAMMÜL GÜCÜNÜ ZORLUYOR”**

- Evet kur sabit dururken maliyetler sürekli artıyor. Her türlü işçilik maliyetleri, enerji maliyetleri zaten uçuyor. Onun dışındaki ham madde, işçilik ne ararsanız yani bir fabrikanın, bir işyerinin yaptığı harcamalardaki her kalem. TIM’in başkanı yine iki gün önce ihracatı açıklarken Türkiye’deki iflasların arttığına dikkat çekti. Özellikle vurguladı ki genellikle TİM başkanları böyle olumsuz konuşmazlar biliyorsunuz. Yani bunun yakında düzelmesi ihtimali var mı? Pek gözüküyor mu sanki?

- Ekonomi yönetimi kur politikasında çok kararlı görünüyor şu anda. Dolayısıyla pek öyle burada mevcut tablonun hızla değişmesini beklemek

yanlış olur. Ama benim okuduğum mevcut durum daha kötüleştirilmeyecek. Yani yılbaşından sonra yılbaşı civarlarından itibaren bir miktar Türk lirasının değer kaybına izin verilecek. Ondan sonra da işte bu çerçevede biraz mevcutla devam edilecek ama şu anda çok zorlanıyor ve tahammülü gücünü zorluyor. Yani ihracatçı sanayici demek daha doğru. Türkiye’nin ihracatının yüzde doksan yedisi zaten sanayi ürünü. O yüzden sanayinin sorunu ile ihracatçının sorunları aynı. Aynı bir dünyada yaşıyorlar.

Ama sürdürülemez. Bence Türkiye bu kur politikasını sürdürmeyecek. Sadece “ne kadar sürdürülebilir?” konusu var. Şu anda kararlı görünüyor ekonomi yönetimi. Yani bence 5-6 ay hafif değer kaybetse bile Türk lirası genelde değerli kalmaya devam edecek ve bu şikayetler devam edecek diye düşünüyorum genel anlamda. Fakat eninde sonunda benim Türkiye, ihracat ve sanayinin ihtiyacı olan hamleyi yapacak. Mükemmel olacağını

zannetmiyorum çok istendiği kadar ama biraz topu çevirecek kadar, tekerleri döndürecek kadar bir hareket muhtemelen gelecektir diye düşünüyorum

► **“TÜRK LİRASI GELECEK YIL YÜZDE 30 DEĞER KAYBEDECEK”**

- Yani yılbaşından sonra kurda hafif bir hareketlenmeye ek olarak, paralel olarak ya da faizlerde de bir düşüş bekliyorsunuz, öyle mi?

- Bekliyorum yani. Çok büyük değil dediğim gibi reel kur endeksi

